

Sally Salminen och Johannes Dührkop på världsutställningen i Bryssel 1958.
FOTO: ARKIV: MARIEHAMNS STADSBIBLIOTEK

Sally Salminen ligger begravd på Holmens kyrkogård i Köpenhamn.
FOTO: LENA SKOGBERG

Litteraturvetaren Ulrika Gustafsson lyfter fram Sally Salminen både som en intressant författare men också en fascinerande person och ett viktigt tidsvittne. FOTO: LENA SKOGBERG

Nedvärderad i Svenskfinland, uppskattad i Danmark

Personligt

I Svenskfinland stod hon inte högt i kurs hos mäktiga manliga kritiker. I Danmark däremot var Sally Salminen en erkänd författare och kulturpersonlighet.

- Ibland har man svårt att se stjärnorna nära en, säger litteraturvetaren Ulrika Gustafsson.

Ett höstorange äpple ligger på den gamla graven tillsammans med en buket rosor.

Det är här, på Holmens kyrkogård i Köpenhamn, som Sally Salminen ville bli begravd tillsammans med sin man, den danska målaren Johannes Dührkop.

De två träffades i krigskorrespondentkretsar under Vinterkriget i Finland. Eller, på "Finlands-hjälpens propagandaresor" för skriftställare och journalister som Sally Salminen själv kallade det.

De två gifte sig 1940, och flyttade smånögt till Danmark som blev deras fasta punkt resten av livet.

I en intervju i Hufvudstadsbladet 1953 sätter Sally Salminen ord på sina känslor för sitt nya hemland:

"Det har tagit mig många år att riktigt börja förstå och älska det här landskapet, och det här hårda, ovänliga klimatet. Men nu har jag kommit så långt att jag glömt reumatismen och förkylningarna

som man får här och i stället känner en stark och manande inspiration just i den piskande hårda blåsten, den tunga himlen, som så hastigt kan bli blå, och sedan hotande svart igen - allt det där som är så annorlunda än borta i Finland".

Hon tillägger, på randen till ännu en resa ner på kontinenten, att Danmark är och förblir hennes och makens hemland:

"Vi vill gärna leva i de andra länderna men vi vill dö här".

Sally Salminen föddes 1906 och dog 1976. Hon levde således större delen av sitt vuxna liv i Danmark, där hon också blev en både erkänd och uppskattad författare och kulturpersonlighet.

När HBL 1953 träffar henne i hennes hem har hon nyss fått Ingrid Jespersens pris som delas ut till nordiska kvinnor som utmärkt sig socialt, politiskt eller kulturellt. Den svenska diploma-

Vad handlar det om?

Sally Salminen (1906-1976) uppmärksammas under sitt jubileumsår av Kulturföreningen Katrina på Åland. Hon är mest känd för debutromanen *Katrina*, som har översatts till ett tjugotal språk.

Salminen föddes på Åland men bodde större delen av sitt liv i Danmark, 1949-1976, där hon också skrev sina övriga romaner.

I Köpenhamn har ett seminarium hållits, *Hemkomst i exilen*, som handlar om Sally Salminens liv och författarskap i Danmark.

Det arrangerades i samarbete med Finlands ambassad i Köpenhamn, Nordens institut på Åland och Ålands landskapsregering. Medverkande var även Sally Salminens systerson Lars Asker, skådespelaren Stina Ekblad, pianisten Ida Andersson och litteraturvetaren Bergur Rønne Moberg.

Även i Stockholm arrangeras ett Sally Salminen-seminarium den 3 oktober. Den 4 oktober ges en dialog ur *Katrina* - en musikteater av Carina Karlsson och Ida Kronholm. Stina Ekblad läser ett utdrag ur *Katrina*. Båda arrangemangen hålls på Finlandsinstitutet.

ten och fredsaktivisten Alva Myrdal hade fått samma pris tidigare. Sally Salminens roman *Prins Efflam* har också rönt stor framgång just den här tiden.

Sally Salminen i sitt hem i Danmark 1953.

FOTO: SIGV. HOLMER/AP/HBL/JOKA/MUSEI

"Jag skriver förstås på svenska, och kommer alltid att skriva på svenska", säger den prisbelönta författaren i sin frivilliga exil.

Hemma i Svenskfinland stod

Sally Salminen inte lika högt i kurs. Litteraturvetaren Ulrika Gustafsson nämner mäktiga kritiker som Bengt Holmqvist och Thomas Warburton som med sina

modernistiska blickar inte alls såg kvaliteten i Salminens verk.

– Hon blev snudd på tillintetgjord av samtida manliga kritiker, framför allt finlandssvenska. Thomas Warburton hade väldigt mycket makt, eftersom han dels kunde recensera hennes böcker, dels jobbade på Holger Schildts förlag som hennes redaktör. Det var en väldigt sårbar situation för Sally Salminen.

Ulrika Gustafsson konstaterar att det kan vara svårt att se "stjärnorna som är riktigt nära en".

– Som ålänning har jag själv alltid känt till Sally Salminen. Jag växte upp med *Katrina* som en del av den åländska kulturhistorien och när jag läste litteraturvetenskap vid Åbo Akademi ingick *Katrina* i litteraturmaterialet.

Det tog ändå tid att inse hur betydelsefull hon var.

– Jag behövde komma ut i världen och möta andra självständiga och starka kvinnliga förebilder, exempelvis *Selma Lagerlöf* och *Elin Wägnér*, för att kunna vända blicken tillbaka och tänka: "Oj, jag har ju Sally Salminen hemma."

Och då blev det bråttom.

Gustafsson upptäckte att det inte fanns någon biografi över Salminen så den paxade hon. *Min ljusa stad – Sally Salminen, livet och litteraturen* utkom 2019 och var den första samlade presentationen av Salminens författarskap.

Som författare var Sally Salminen ett viktigt tidsvittne.

FOTO: ARKIVBILD/SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET

Framförallt upptäckte Gustafsson att Salminen är så mycket mer än bara *Katrina*-författaren. Under sin livstid gav Salminen ut ytterligare sexton romaner, självbiografier och reseskildringar.

Gustafsson ser därmed *Katrina* snarare som början på ett större författarskap, än höjdpunkten som åtföljdes av en lång nedgång.

Men också hennes liv och agerande i en turbulent samtid gör henne intressant, menar Gustafsson.

– Det är fantastiska berättelser. Men Sally Salminen var också ett viktigt tidsvittne som levde i en sargad tid, med krig och flyktingar. Det ger henne en ny aktualitet,

menar Gustafsson.

– Sally Salminen hade ett samvete, som det är viktigt att vi påminner oss om när vår egen tid alltmer börjar påminna om hennes samtid.

Gustafsson är inte den enda som fäster vikt vid Salminens samhällsengagemang. Ambassadör *Lotta Nymann-Lindgren* kallar henne rentav för aktivist.

– Sally Salminen vågade leva sitt liv som hon själv ville ha det. Dessutom hjälpte hon många andra; i Finland under kriget och i Danmark under ockupationen. Jag tycker man kan kalla henne både en modig kvinna och en aktivist.

Under kriget tog Sally Salminen och hennes man hand om en judisk pojke, *Bent*, vars föräldrar flydde till Sverige. De gömde också flyktingar och motståndsmän på sin vind.

Paret tog en betydande risk, konstaterar Ulrika Gustafsson.

– Det var inte ofarligt att ta hand om ett judiskt barn under den nazistiska ockupationen. Så när Thomas Warburton i inledningen till en minnesbok om Sally Salminen skriver att hon "nuddar vid den danska motståndsrörelsen" är det en mycket fräck underdrift.

Lena Skogberg
lena.skogberg@hbl.fi

Kampen mot fascisterna leds av livsnjutaren Don Quijote, som spelas av Anders Sundström. FOTO: THEO AF ENHEJLM

Glöden lever upp till sitt namn på Tryckeriteatern

Recension
Teater

Glöden på Tryckeriteatern i Karis har den uppslupna värme som man brukar förknippa med amatörteater. Skådespelarprestationerna är proffsiga och budskapet känns som ett telefonsamtal från 1900-talet.

Glöden, ett drömspel om makt och konst, gör skäl för sitt namn. Gruppen, bestående av femton personer, för energiskt fram röster och kroppar från förr. Drömmar om demokrati, men också påminnelser om totalitära maktsträvanden.

Spaniens kamp mot **Francisco Franco** under det spanska inbördeskriget står i fokus för pjäsen. Kampen leds av livsnjutaren **Don Quijote (Anders Sundström)** som flankeras av **Sancho Panza (Robin Sundberg)**.

Vi får se hela den europeiska hopen av bemärkta konstnärer. **Brecht, Dalí, Picasso, Fellini, Mahler**, och så vidare. De kunde alla passera på vilken kanonlista som helst.

De är bekanta för den generation som regissören **Erik Pöysti** representerar, men som också inkluderar den lite yngre manusförfattaren **Ilja Lehtinen**. Båda passar utmärkt för uppdraget. De sköter det med inlevelse och behövlig distans, med Brecht i åtanke.

Här finns en befriande dubbelhet. De goda konstnärerna kämpar mot de onda fascisterna. Publiken sjunker in i föreställningens yta och djup.

Kavalkaden passerar revy i en hisnande takt. Man behöver inte känna till referenserna, men de tillför inte minst humor om man gör det, utan att det blir alltför clownlikt.

Som åskådare kan man inte låta bli att reflektera över kropparna på scen och vad de representerar.

Teater
Glöden

Text: Ilja Lehtinen. **Regi:** Erik Pöysti. Översättning: Paul Olin och Harriet Abrahamsson. Ljus: Tobias Lönnqvist. Ljud: Kristian Ekholm. Scenografi och kostym: Cris af Enehjelm.

I rollerna: Anders Sundström, Robin Sundberg, Niklas Hägglom, Paul Olin, Riitta Ketelinmäki, Daniela Fogelholm, Walter Ruokolahiti, Helena Puukka, Mats Enberg, Jonna Nyman, Yasmine Harkimo-Lagerström, Sue Lemström, Vivi Lindberg och Harriet Abrahamsson.

Premiär på Tryckeriteatern i Karis 29.9. Pjäsen gästas AV-teatern i Helsingfors 28.10-1.11.

Här finns en befriande dubbelhet. De goda konstnärerna kämpar mot de onda fascisterna.

De frodiga Don Quijote och Sancho Panza, radarparet som för in kvinnobröst i scenografin av **Cris af Enehjelm** och som vid varje motgång börjar drömma om mat och dryck.

Den tunna prästen, tillika Brecht och **Michelangelo (Paul Olin)**, sonen och medlemmen av Brechts ensemble, (**Walter Ruokolahiti**), åskådliggör olika livshållningar. I friktionen mellan dem uppstår gnistor, en expansiv, glödande energi.

I Pöystis regi lyckas skådespelarna uttrycka det mjuka, det vingliga i sin hållning – och samtidigt det behärskansvärda i uppdraget att bevara demokratin.

Barbro Enckell-Grimm